

OSMIČKOVÉ VÝROČIA V PEDAGOGICKOM KONTEXTE

EVA VITÉZOVÁ

VITÉZOVÁ, Eva: Years of “Eights” in Pedagogical Context, 2019, Vol. 1, Issue 1, pp. 103 – 110. DOI: 10.17846/CEV.2019.01.1.103-110.

ABSTRACT: In terms of significant historical anniversaries, the year 2018 is exceptional and extraordinary for Slovakia. During the year, we commemorate many anniversaries with both positive and negative connotation. Today's teachers have to deal with a challenge of transformation of these anniversaries into the pedagogical process. We will pay attention to this issue in our contribution.

KEYWORDS: Pedagogical Process. Anniversaries. Lesson. Literature. Theatre.

Rok 2018 bol pre Slovensko z hľadiska významných dejinných výročí výnimočný a mimoriadny. V priebehu roka 2018 sme si pripomenuli 25. výročie vzniku Slovenska ako suverénneho štátu, 100. výročie založenia prvej ČSR a konca prvej svetovej vojny, 50. výročie Pražskej jari či 30. výročie sviečkovej manifestácie za náboženskú slobodu a demokraciu. Okrúhle jubileá narodenia mali viaceré osobnosti: osvietený vedec, ktorý ovplyvnil školskú reformu Márie Terézie – Adam František Kollár; politik a štátnik Milan Hodža; architekt Dušan Jurkovič; maliar Martin Benka; herec, režisér, scénický výtvarník a pedagóg Karol L. Zachar; hudobní skladatelia Jan Nepomuk Hummel a Eugen Suchoň; rozprávkar Pavol Dobšinský, filmový režisér a scenárista, spoluautor oscarového filmu *Obchod na korze* Ján Kadár; spisovatelia a básnici Ján Smrek, Martin Rázus, Maša Halamová, Milan Rúfus, Štefan Žáry, Rudolf Sloboda a iní. A sú tu aj výročia skôr smutné, ktoré vyplynuli z dátumov mníchovskej zrady (1938) alebo „Vítazného februára“ (1948). Do tejto kategórie patrí napríklad 50. výročie vpádu vojsk Varšavskej zmluvy na naše územie. Nemožno zabúdať ani na rok 1848 a s ním súvisiace udalosti, napr. reč Ludovíta Štúra na Uhorskom sneme o jazykových právach Slovákov, prijatie *Žiadostí slovenského národa* v Liptovskom Mikuláši, prvé zasadnutie I. Slovenskej národnej rady a pod.

Súčasní pedagógovia na všetkých typoch škôl stoja pred výzvou, ako (nielen) tieto výročia primerane pretransformovať do pedagogického procesu. Vo svojom príspevku budeme venovať pozornosť práve tejto problematike. Pripravili sme metodický materiál, ktorý môže byť námetom na prepájanie jednotlivých predmetov, kompetencií i kontextov. Materiál sa týka stredoškolského prostredia a pôjde o tému Slovenský romantizmus (s dôrazom na štandardizované diela v kontexte rokov 1848/1849). Základným medzipredmetovým prepojením bude spojenie slovenského jazyka a literatúry s dejepisom, ale dôraz bude i na informatickej výchove (kritická práca s informáciami v internetovom priestore), ako i nadväzovanie na vedomosti, ktoré žiaci získali v predchádzajúcej školskej dochádzke a v priebehu svojho života. Všetky materiály boli reálne odprezentované vo vyučovacom procese. Na niektorých miestach v texte štúdie uvádzame i odkazy na internetové stránky – je tomu tak v tých prípadoch, keď boli stránky využité priamo vo vyučovaní a práca s nimi bola relevantná pre skupinovú či individuálnu činnosť v rámci vyučovania.

Metodický materiál		
Ročník	Druhý	
Predmet	SJL, časť literárna výchova	
Téma	Slovenský romantizmus	
Aplikačný kontext: lyrický text, epický text, vecný text		
Kľúčové kompetencie: používať kognitívne operácie; kriticky myslieť; formulovať a riešiť problémy; tvorivo myslieť; tvoriť, prijať a spracovať informácie; vyhľadávať a sprostredkovať informácie; formulovať svoj názor a argumentovať; vytvárať vlastný hodnotový systém		
Štandard	Obsahový	Výkonový
		Žiak vie/dokáže
SJL	romantizmus ľúbostná lyrika spoločenská lyrika alegória kontrast idealizovaný typ postavy sylobický veršový systém Štandardizované diela: <ul style="list-style-type: none"> • Marína • Smrť Jánošíkova • Mor ho! • Zakliata panna vo Váhu a divný Janko	Na základe vlastnej čitateľskej skúsenosti chápe a vie vysvetliť spoločenský a umelecký prínos konkrétneho epického/lyrického diela pre národnú kultúru. Svoj hodnotový systém dokáže konfrontovať s hodnotami a významami obsiahnutými v texte a zaujať k nim kritické alebo sebakritické stanovisko.
	DEJ	<ul style="list-style-type: none"> - revolúcia 1848/49 - slovanská vzájomnosť - Slovenská národná rada - dobrovoľnícke výpravy
Vstupné vedomosti žiaka	<ul style="list-style-type: none"> • Nástup štúrovskej generácie. • Inšpirácia z ľudovej slovesnosti – balady, piesne atď. • Romantizmus.	
Metódy a formy	Dialogická metóda, heuristika, inscenačná metóda, čítanie, záznam textu.	
Pomôcky	Učebnica, pracovné listy.	

ROMANTIZMUS – PRACOVNÝ LIST

Spoločenský a historický kontext

Ukážka 1

Gróf Zay, generálny inšpektor evanjelikov (augsburského vyznania), vo svojej nástupnej reči, ktorá vyšla a bola rozšírená až v troch jazykoch, vyslovil sa o pomaďarčovaní takto: *„Pomaďarčovanie krajiny a jeho účinné napomáhanie je najsvätejšou povinnosťou každého opravdivého vlastenca Uhorska, každého zástancu slobody a inteligencie, každého verného poddaného rakúskeho domu, ak nechce byť zaslepencom a snaží sa vyhnúť podozreniu z potutelných úmyslov.“*¹

1. Konfrontujte ukážku s informáciami na stránke: <http://www.stur.sk/osoby/zay.htm>. Diskutujte. O čo sa snažili predstavitelia formujúceho sa maďarského národa? Čo bolo príčinou sporu grófa Zaya a Ľudovíta Štúra?
2. Zopakujte si vedomosti zo ZŠ:
Ako slovenskí národovci reagovali na súdobé národné a sociálne požiadavky európskych národov?
Objasnite pojem „meruôsmy rok“. Argumentujte. Vyhľadajte slovo meruôsmy v elektronickom slovníku <http://slovníky.juls.savba.sk/>.
3. Čo viete o prvom politickom programe Slovákov?
<http://www.mjk.sk/sk/pamatnik-ziadosti-slovenskeho-naroda>

Zhromaždenie formulovalo Žiadosti slovenského národa v štrnástich bodoch.

Hranie roly. Predneste požiadavky v prvej osobe plurálu s využitím prvkov neverbálnej komunikácie.

1. Slovenský národ sa dovoľáva rovnosti, slobody, bratstva pre všetky národy Uhorska.
2. Požaduje celouhorský snem, s právom pre zástupcu každého národa hovoriť národnou rečou.
3. Žiada osobitné národné snemy pre jednotlivé národy žijúce v Uhorsku a ohraničené podľa národných hraníc.
4. Zástupcovia jednotlivých národov na celouhorskom sneme mali sa spravovať podľa úprav, ktoré dostali od tých, čo ich na snem vyslali. V opačnom prípade mal ich stíhať trest.
5. Pri rokovaní o verejných veciach sa mala používať materinská reč.
6. Zriadenie národných škôl, od základných, meštianskych, reálnych, dievčenských ústavov až po učiteľské semináre, vyššie literárne knazské ústavy, gymnáziá, lýceá, akadémie, polytechnický ústav a jednej univerzity.
7. Slovenčina sa mala zaviesť do všetkých škôl, počnúc ľudovými a končiac univerzitou. Maďarské stolice mali zakladať vo svojich školách katedry slovenskej reči pre Maďarov a slovenské stolice zasa katedry maďarskej reči pre Slovákov, aby sa oba národy vzájomne zbližili.

¹ Dostupné na internete: https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1278/Stur_Obranne-boje/3#ixzz5Rp8UX318 [15. 1. 2019].

8. Žiadosti žiadali odstrániť v Uhorsku panovanie jedných národov nad druhými národnosťami. Žiadosti spomínajú aj slobodné používanie národných farieb. Veliteľmi národných gárd na Slovensku mali byť Slováci a veliacou rečou mala byť slovenčina.
9. Slováci žiadali všeobecné volebné právo. Úradníkmi mali byť len verní synovia národa a odrodilstvo sa malo trestať ako zrada na národe a vlasti.
10. Požadovala sa i sloboda tlače, zhromažďovacie a spoločovacie právo, ako i zabezpečenie osobnej slobody pri cestách po krajine.
11. Usporiadanie agrárnych pomerov: lesy, kopanice, lúky a pastviny, ktorých sa ľud zmocnil v prvých dňoch slobody, a ktoré im páni znovu odobrali, mali sa ľudu vrátiť.
12. Prepustenie slovenských národovcov Janka Kráľa a Jána Rotaridesa, väznených preto, že v Príbelciach verejne poučovali slovenský ľud o nových zákonoch.
13. Uvoľnenie poľského národa v Haliči, aby sa mu konečne dostalo milosti a spravodlivosti.
14. Mikulášske Žiadosti slovenského národa pokladali splnenie týchto spravodlivých žiadostí za podmienku šťastia slovenského národa a zabezpečenia jeho národnosti.²

Metodický materiál č. 2 – Romantizmus

Téma	Ročník
Romantizmus	2. ročník SŠ
Spoločenský a historický kontext	(2 vyučovacie hodiny)
Ciele Žiak sa naučí	Vstup
Spôsobilosť tvorivo myslieť a uplatniť výsledky tvorivého myslenia	Vedomosti o romantizme z nižších ročníkov
Kompetencie Čo si žiak osvojí	Didaktický problém
Využíva spôsoby a mechanizmy vyhľadávania informácií. Komunikuje prostredníctvom IKT. Realizuje čiastkové úlohy a výstupy z vyučovania. Používa kognitívne operácie. Formuluje a rieši problémy.	Dávame žiakovi priestor na sebaujedenie. Pomáhame žiakovi verbalizovať čitateľský zážitok, vytvárať vlastný hodnotový systém.
Prostriedky	Metódy a formy
Interaktívna tabuľa Učebnica Pracovný list	Hľadanie a spracovanie informácií Diskusia Koopérácia

² http://www.oskole.sk/?id_cat=56&clanok=22955 [15. 1. 2019].

Štruktúra modulu

1. hodina

Práca s informáciami, diskusia, práca s textom.

Domáca úloha na prezentácii bude zverejnená na webe.

2. hodina – prezentácie domácich úloh na interaktívnej tabuli, analýza práce, vpisovanie do prezentácie a pod.

Epickú i lyrickú poéziu je vhodné podávať žiakom zážitkovou formou. Žiaci sa takto na vlastnej koži presvedčia, že písanie veršov nie je iba zaznamenávanie iracionálnych pocitov, ale riadi sa určitými pravidlami.

Korene našej štátnosti – učivo z dejepisu možno preberať v rodnom dome L. Štúra v Uhrovci. Študenti sa môžu zhostiť úlohy sprievodcov.

Prvý politický program Slovákov môže byť aj námetom exkurzie v Liptovskom Mikuláši (Múzeum Janka Kráľa, Demänovská jaskyňa slobody, kde sa na jaskynnej stene zachovali podpisy štúrovcov). Žiaci zbierajú a triedia informácie, referujú pred spolužiakmi.

Epická poézia – Janko Král: *Zakliata panna vo Váhu a divný Janko* – žiaci si pripravujú materiál stiahnutý z internetových stránok a konfrontujú s primárnym zdrojom, knihou. Objavujú chyby, ktoré sú prítomné v referátoch na internete.

Krátka epická próza. Vyučovanie v knižnici – integrácia jazykovej, literárnej a slohovej zložky s dejepisom. Slovenský jazyk a literatúra – Kukučín, Tajovský. Dejepis – Slováci v Rakúsko-Uhorsku.

Žiaci pracujú v skupinách v oddelení beletrie a odbornej literatúry. Každá skupina dostane úlohy, ktoré zahŕňajú učivo o poviedkovej tvorbe Tajovského, Kukučina a o spoločenských podmienkach v období nástupu literárneho realizmu.

V štvorhodinovom bloku skupiny zbierajú a spracúvajú informácie, čítajú poviedky, robia si poznámky. Výstupom budú prezentácie s dĺžkou prípravy jeden týždeň. Po týždni vystúpiia vedúci skupín s prezentáciami aj v paralelnej triede.

Námet na exkurziu: Zbojníckym chodníkom

Organizačná forma: exkurzia spojená s vyučovaním v prírode

Téma:

Vonkajšia kompozícia: nadpis, strofa, verš – spev

Významová interpretácia – Ján Botto: *Smrť Jánošíkova*

Metódy: informačno-receptívna, reproduktívna, heuristika.

Motivácia – Po predchádzajúcich skúsenostiach s odovzdávaním výstupov z vyučovacích aktivít v niektorých triedach sme sa rozhodli, že urobíme niečo, čo pritiahne pozornosť žiakov a prinúti ich zamyslieť sa nad tým, prečo si vybrali štúdium na strednej škole a aké povinnosti ich čakajú, aby štúdium aj úspešne absolvovali.

Plánovanie

Podnietili sme diskusiu žiakov tak, aby mali možnosť vyjadriť svoj vlastný názor, mohli prejaviť vlastnú iniciatívu pri realizácii projektového vyučovania. Upozornili sme na skutočnosť, že samotná exkurzia bez ich aktívnej pracovnej účasti nie je projektom, že musíme vyriešiť problém nezvládnutého učiva tak, aby si osvojili náležité vedomosti a zručnosti. Spoločne sme sa dohodli na pláne a výslednom produkte.

Realizácia

Všetkým žiakom bolo jasné, kto, čo a ako urobí. V tejto fáze žiaci pracovali so zdrojmi informácií, zbierali materiál, podieľali sa na organizačnom zabezpečení exkurzie.

1. skupina – zmapovanie trasy náučného chodníka Dolné diery (sprievodcovia).
2. skupina – zabezpečenie a vytlačenie jedálneho lístka Jánošíkovej koliby z internetu a zoznamu účastníkov. Každý účastník si vyberie z ponuky a informáciu dopíše k svojmu menu. Telefonické kontaktovanie zamestnancov koliby a dohodnutie sa o obede.
3. skupina – elektronická objednávka autobusu, vyzbieranie peňazí na dopravu.
4. skupina – informácie o zaujímavostiach Terchovej.
5. skupina – v spolupráci s druhou skupinou – zoznam žiakov, poučenie o bezpečnosti, zabezpečenie igelitového vreca na odpad.

Všetky skupiny – text *Smrti Jánošíkovej*, rozdelenie do pracovných skupín, interpretácia jednotlivých spevov.

Program:

Vychádzka náučným chodníkom Jánošíkovej diery. Cestou k začiatku turistickej trasy sme sa zastavili v Bielom Potoku a odovzdali sme zamestnancovi Jánošíkovej koliby zoznam účastníkov s objednávkou jedla a dohodli sme sa, že asi pol hodinu pred príchodom sa skontaktujeme telefonicky. Zamestnanci nám vyšli maximálne v ústrety, rezervovali nám poschodie reštaurácie, pripravili jedálne lístky – pomôcky na čítanie a pripravili nám chutný obed.

Dolné diery jednoduchá trasa od Hotela Diery asi 40 minút.

Cestou sme zbierali odpadky po neporiadnych turistoch, prekvapili sme v kolibe Podžiar, keď sme upratali aj okolie koliby, odpadky sme niesli zo sebou až do Štefanovej, kde ich žiaci vyhodili do kontajnera na parkovisku.

Odpočinok v kolibe Podžiar – občerstvenie 30 minút.

Vychádzka do Štefanovej – 20 minút.

Námet na exkurziu: Brezová pod Bradlom

Mohyla Milana Rastislava Štefánika sa nachádza na vrchu Bradlo (Košariská, tam je aj múzeum venované Štefánikovi). V Brezovej je Pamätná izba Dušana Jurkoviča a impozantný evanjelický chrám spojený s Hurbanom. Na Myjave sú zaujímavé artefakty v Múzeu Slovenských národných rád. Exkurziou náročnou na čas, ale bohatou na zážitky, je exkurzia v Hlbokom, na faru i do pamätnej izby.

ZÁVER

Osmičkové historické udalosti si treba určite pripomínať – i (a najmä) v školskom kontexte. Aká je ich výpovedná hodnota v našej dobe? Čo treba pripomínať mladšej generácii? Mladým ľuďom treba osvetliť, že nič netrvá večne. Veľké a mocné impériá, ktoré pretrvali stáročia, môžu padnúť. Takisto dôležitou skúsenosťou je fakt, že ustupovanie zlu nevedie k jeho zastaveniu a že diktatúra sa k moci môže dostať i naoko demokratickou cestou. Vytvorí štát je len začiatok, treba sa naučiť si vládnuť – a taktiež skúsenosť, že akokoľvek neohrozene a neochvejne moc pôsobí, môže padnúť. V súčasnej škole je vhodné (ba až nevyhnuté) prepájať školské vyučovanie s praxou, vyučovanie o literatúre a dejinách prepájať zakladať na čítaní „živej literatúry“, históriu, literatúru, kultúru sprostredkovať prostredníctvom zážitku. Preto na záver našej štúdie vymenujeme aspoň niekoľko literárnych diel a divadelných predstavení, ktoré možno využívať pri „osmičkovom“ roku. Ide napríklad o tieto tituly: Jozef Banáš: *Zastavte Dubčeka!* (2009), Jozef Banáš: *Prebijem sa! Štefánik*

(2018), Milan Kšiňan: *Milan Rastislav Štefánik* (2012), Mariana Čengel Solčanská: *Generál M. R. Štefánik* (2018). Divadelné predstavenia Radošinského naivného divadla: *Malý veľký muž* (autor hry a textov piesní: Stanislav Štepka, muzikálový príbeh zo života M. R. Štefánika, premiéra 2. 6. 2018), *Generál* (autor hry Stanislav Štepka, premiéra 5. a 6. 4. 2004), Divadlo Andreja Bagara v Nitre: *Štefánik – Slnko v zatmení* (premiéra 24. 6. 2017).

SUMMARY

In terms of significant historical anniversaries, the year 2018 is exceptional and extraordinary for Slovakia. We commemorate the 25th anniversary of the Establishment of the Slovak Republic as a sovereign state, the 100th anniversary of the Establishment of the First Czechoslovak Republic, the 50th anniversary of the Prague Spring and the 30th anniversary of the Candle Manifestation for religious freedom and democracy. The year 2018 is also connected with the birth anniversaries of several personalities: politician and statesman Milan Hodža, architect Dušan Jurkovič, painter Martin Benka, fairy tale writer Pavol Dobšinský, writers and poets Ján Smrek, Martin Rázus, Milan Rúfus and others. There are also sad anniversaries that are connected with the Munich Betrayal or with the „Victorious February“. Today's teachers need to deal with a challenge of transformation of these anniversaries into the pedagogical process. We paid attention to this transformation of concrete events and anniversaries into pedagogical process in our contribution. We offered two lessons that are appropriate for upper secondary education. These lessons penetrate the sphere of literature, language teaching, history, as well as other teaching subjects related to this topic.

LITERATÚRA

- Banáš, Jozef, 2009. *Zastavte Dubčeka!* Bratislava: Ikar.
- Banáš, Jozef, 2018. *Prebijem sa! Štefánik*. Bratislava: Ikar.
- Čengel Solčanská, Mariana, 2018. *Generál M. R. Štefánik*. Bratislava: Ikar.
- Dvořák, Karel, 2012. *Čítanka pre 2. ročník gymnázií a stredných odborných škôl*. Harmanec: VKÚ.
- Gregorová, Ivana – Lapitka, Marián, 2012. *Literatúra pre 2. ročník gymnázií a stredných odborných škôl*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá.
- Krasnovský, Branislav – Ulrichová, Barbara – Bednárová, Marcela, 2011. *Dejepis pre 8. ročník základnej školy a 3. ročník gymnázia s osemročným štúdiom*. Martin: Matica slovenská.
- Kšiňan, Milan, 2012. *Milan Rastislav Štefánik*. Brno: Computer Press.
- Polakovičová, Alena, 2017. *CD Čítame ušami 2 – zvukové nahrávky k Literatúre 2*. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana.
- Polakovičová, Alena – Caltíková, Milada – Štarková, Ľubica – Mezeiová, Adelaida, 2011. *Literatúra II. pre stredné školy*. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana.
- Polakovičová, Alena, 2011. *Zbierka textov a úloh z literatúry 2*. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana.
- Slovníky. <http://slovníky.juls.savba.sk/>.
- Stručné životopisy osobností spätých so životom a tvorbou Ľudovíta Štúra. <http://www.stur.sk/osoby/zay.htm>.
- Štúr, Ľudovít. 2010. *Obranné boje*. https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1278/Stur_Obranne-boje/3#ixzz5Rp8UX318.
- Žiadosti slovenského národa. http://www.oskole.sk/?id_cat=56&clanok=22955.
- Múzeum Janka Kráľa, Pamätník Žiadostí slovenského národa. <http://www.mjk.sk/sk/pamatnik-ziadosti-slovenskeho-naroda>.

Eva Vitézová

KONTAKT

prof. PaedDr. Eva Vitézová, PhD.
Katedra slovenského jazyka a literatúry
Pedagogická fakulta TU v Trnave
P. O. Box 9
918 43 Trnava
Slovenská republika
eva.vitezova@truni.sk